

UN PROMOTOR AL DIALOGULUI INTERCULTURAL DOCTORUL ÎN FILOLOGIE DUMITRU APETRI LA 80 DE ANI

Născut la 21 octombrie 1940, în comuna Târnauca, raionul Herța, regiunea Cernăuți.

Filolog, domeniile de cercetare: relațiile literare moldo-ruso-ucrainene, traducerea artistică.

Doctor în filologie (2005).

Coborât din dulcea Bucovina, doctorul în filologie, profesorul și scriitorul Dumitru Apetri marchează, la 21 octombrie 2020, frumoasa și venerabila vârstă de 80 de ani. E un bun și plăcut prilej pentru bilanțuri, Domnia sa trudind cu dăruire pe ogorul Literelor mai bine de patru decenii.

S-a născut în comuna Târnauca, raionul Herța, regiunea Cernăuți, într-o familie de agricultori, meșteri lemnari și pădurari. A învățat la Școala primară din cotul Hergheligeni al comunei Târnauca (1948–1952), apoi la Școala medie de cultură generală din satul natal (1952–1958). Încă din fragedă tinerețe a prins drag de cuvântul artistic. Dar și de muzică. După absolvirea Colegiului cultural-educativ (1958–1960) din Cernăuți, activează în calitate de profesor de cânt la Școala de opt ani din satul Culiceni, rn. Herța, apoi în școala medie din comuna Horbova, același raion, în aceasta din urmă deținând și funcția de conducător artistic.

În anii 1962–1967 își continuă studiile la Facultatea de Litere a Universității din Cernăuți, unde manifestă interes pentru probleme de traducere artistică. Peste ani, domeniul traducerilor literare se va dovedi a fi una din preocupările sale de bază. După absolvirea, cu eminentă, a facultății, revine la Școala de 8 ani din satul Culiceni în funcție de profesor și de director. Mai bine de un an (1970–1971), a activat la ziarul regional „Zorile Bucovinei” în funcție de lucrător literar și corespondent special.

În anii 1971–1974 și-a făcut stagiul de doctorat la Institutul de Limbă și Literatură al AȘM (ulterior, Institutul de Literatură și Folclor al AȘM, Institutul de

Filologie al AȘM, actualmente, Institutul de Filologie Română „Bogdan Petriceicu-Hasdeu” al MECC) în cadrul sectorului „Relații literare moldo-ruso-ucrainene”, condus de eminescologul Constantin Popovici. Aici a parcurs, succesiv, toate treptele ierarhice în formarea sa academică: cercetător științific inferior, cercetător științific, cercetător științific superior, cercetător științific coordonator. În 2005 a obținut titlul științific de doctor în filologie, susținând cu succes teza „Receptarea literaturii ucrainene în Republica Moldova între anii 1924 și 1984”, iar în 2007 – titlul de conferențiar cercetător.

Concomitent, a activat, cu egală dăruire și pasiune, pe tărâmul pedagogic, aducându-și contribuția în domeniul pregătirii cadrelor didactice de înaltă calificare la nivel național în funcția pe care o deținea de lector superior la Institutul Republican de Perfecționare a Cadrelor Didactice (1986–1988). Din 1999, pe parcursul a peste două decenii, a ținut cursuri, în aceeași funcție, la Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău, unde s-a bucurat de aprecierea și considerația studenților.

Este membru al Societății Vânătorilor și Pescarilor din Moldova (1972), dată fiind pasiunea sa pentru vânat și pescuit, membru al Asociației social-culturale „Bucovina” din Republica Moldova (1990), membru al Uniunii Scriitorilor din Moldova (1999), membru al Consiliului Uniunii Scriitorilor din Moldova (2010–2016), membru al Uniunii Scriitorilor din România (2010).

De-a lungul activității sale științifico-literare și-a canalizat preocupările în patru direcții: 1) traducerea

artistică, traductologia, interacțiunile literare; 2) literatura din Bucovina; 3) creația eminesciană, în primul rând, modalitățile de receptare ale ei în spațiul est-slav, dar și în albia universalității; 4) activitatea unor savanți, scriitori și pedagogi. În mediul academic și scriitoricesc de la noi este cunoscut și prețuit, în primul rând, ca un fidel promotor al dialogului intercultural. Conștient de faptul că traducerea artistică este o adevărată artă, cercetătorul Dumitru Apetri nu a ostenit să semneze compartimente întregi în care sunt investigate și puse în valoare aspecte actuale ale interacțiunilor literare moldo-ruso-ucrainene ce se realizează prin intermediul traducerilor artistice și al interpretării critice și în care este abordat, în mod imperios, și aspectul traductibilității și intraductibilității dintr-o limbă în alta.

Valorificând fructuos experiența științei literare comparative și preceptele traductologiei, a propus, în baza interacțiunilor literare moldo-ucrainene, un model propriu de cercetare a problemei receptării unei literaturi în cadrul alteia, demonstrând interconexiunea dintre procesul literar și fenomenul receptării și punând în lumină „rolul traducerilor ca factori activi în căutările tematice și artistice ale literaturii receptoare”. A exemplificat și continuă să trateze procesul de receptare, prin tălmăciri și interpretări critice, a creației unor scriitori români în spațiul culturii est-slave, dar și fenomenul analog în esență, și anume, prezența operei unor scriitori ruși și ucraineni în arealul spiritualității românești.

Îndrăgostit iremediabil de opera eminesciană, și-a dedicat o bună parte din timp studierii creației poetului român de geniu în spațiul culturii est-slave. În acest sens, l-au interesat, în primul rând, versiunile semnate de Iurii Kojevnikov, pe care le consideră dintre cele mai bune. Lui Dumitru Apetri îi aparține și meritul de a dezvălui procesul de receptare a literaturii ucrainene în circuitul românesc cultural de la est de Prut prin versiuni, interpretări critice și reflectări artistice.

De menționat că un loc special în sufletul, viața și creația sa îl are „Țara fagilor”, „frumoasa Bucovina”, căreia i-a consacrat un studiu (*Bucovina. Cultură, personalități, destine*. Timișoara: Augusta, 2000), precum și multe alte articole. A ținut să fie mereu la curent cu procesele culturologice bucovinene, studiind mișcarea cultural-literară din perioada cuprinsă între anii 1775–1918, aspectele importante ale procesului literar din sec. al XX-lea și din actualitate, și relația lui Eminescu cu Bucovina, „plaiul îndrăgit cu destin dramatic”.

Înzestrat de la Dumnezeu cu rar întâlnita calitate de a ști să se bucure de succesele și talentul aproape lui, Dumitru Apetri a cuprins în vizorul său destinele și

activitatea multor savanți, scriitori, artiști și pedagogi de la noi sau din Bucovina natală. A scris despre savanții Vasile Bogrea, Constantin Loghin, Vasile Coroban, Constantin Popovici, Anatol Volkov, Mihai Cimpoi, Vasile Pavel, Anatol Gavriloș, Alexandru Burlacu, Victor Cirimpei, Tudor Colac, Ion Ețcu, Petru Pavalicu, Alexandrina Matcovschi, scriitorii Ion Druță, Vasile Levițchi, Grigore Vieru, Nicolae Dabija, Arcadie Suceveanu, Ion Gheorghiuță, Efim Tarlapan, profesorii universitari Nicolae Onea, Zinovia Peniuc, Vasile și Valentina Cojocar, Eugenia Pavel, învățătorii Toader Bordeianu, Gheorghe Chițuc, oamenii de artă Gheorghe Lunjac, Vasile Gavriliță, Ștefan Andronic ș.a., evocându-le destinele, multe dintre ele dramatice, relevându-le preocupările, contribuțiile, realizările, meritele, sacrificiile etc.

Conectat permanent la viața științifică și culturală, filologul Dumitru Apetri participă activ la conferințe, simpozioane, congrese, colocvii, diverse întruniri și manifestări cultural-literare naționale și internaționale. A fost referent oficial și membru al Consiliului științific specializat la susținerea mai multor teze de doctor și doctor habilitat în filologie.

La ceas aniversar, în urma unei munci asidue și sistematice de-o viață, doctorul în filologie octogenar are ce contabiliza: 6 lucrări monografice, 2 volume de beletristică, 7 cărți în coautorat/colaborare/antologare și îngrijire/redactare/selecție. Acestea sunt: *Lire înfrățite* (ediție bilingvă: în română și ucraineană, Chișinău: Literatura artistică, 1979); *Vasile Bogrea. Scrieri alese* (Chișinău: Întreprinderea Editorial-Poligrafică „Știința”, București: Edit. Fundației Culturale Române, 1998, col. „Moștenire”); *Omagiu lui Taras Șevcenko* (Chișinău: Prag-3, 1999); *Bucovina. Cultură, personalități, destine* (Timișoara: Augusta, 2000); *Dialog intercultural. Aspecte ale receptării literare* (Chișinău: CEP USM, 2006); *Eseuri și profiluri literare* (Chișinău: Elan-Poligraf, 2007); *Arta replăsmuirii artistice* (Chișinău: Tipogr. Centrală, 2008); *Dimineți cu brumă. Micronuvel, schițe-portret* (Chișinău: Profesional Service, 2010); *Atitudini și opinii* (Chișinău: Princeps-Magna SRL, 2010); *Igor Crețu, maestru al cuvântului: Versuri, dedicații, evocări, opinii despre scriitor: Omagiu 90* (Chișinău: Profesional Service, 2012); *Românii din jurul României* (București: Vremea, 2003); *Martiriul transnistrean sub jugul totalitar rusesc* (Chișinău: Tipogr. „Balacron”, 2013); *Cronici literare și culturale: cărți, personalități, evenimente* (Chișinău: CEP USM, 2015); *Amiezi răcoroase. Nuvele, schițe-portret, crochiuri, evocări* (Chișinău: CEP USM, 2016); *Mihai Morăraș. O sută și una de poezii*. Selecție și medalion critic (București: Editura Academiei Române, 2018). Alte trei cărți așteaptă să vadă lumina tiparului cât de curând.

Semnează și un număr impunător de cca 300 de studii, articole, profiluri literare, schițe-portret, cronici și recenzii, publicate în ziare și reviste din spațiul românesc și de peste hotare, ca: „Philologia”, „Meta-literatură”, „Akademos”, „Intertext”, „Viața Basarabiei”, „Revista literară”, „Literatura și Artă”, „Contrafort”, „Limba Română”, „Destin Românesc”, „Glasul Națiunii”, „Florile dalbe”, „Făclia”, „Revista de Lingvistică și Știință Literară”, „Timpul”, „Realități Culturale”, „Cultura”, „Nistru”, „Cugetul”, „Codri” (în l. rusă), „Raduga” (în l. rusă), „Știința Literară Sovietică” (în l. ucraineană), „Învățământul public”, „Făclia”, „Univers Pedagogic Pro”, „Vânătorul și Pescarul Moldovei”, (Chișinău), „Радянське літературознавство” (Київ), „Zorile Bucovinei”, „Septentrion Literar”, „Concordia” (Cernăuți), „Lumină lină” (revistă de spiritualitate și cultură românească, New-York), „Revista română” (Iași), „Hyperion” (Botoșani) etc. etc.

Nu putem trece cu vederea, în această prezentare aniversară, abilitățile de povestitor ale dlui Apetri. În micronuvele pe care le-a publicat de-a lungul timpului tratează probleme de etică și morală, meditează asupra perisabilității implacabile a timpului, asupra schimbărilor sociale și impactul de cele mai dese ori nefast al acestora, schițează tipologii și caractere care surprind firea umană în diverse ipostaze și manifestări.

Pentru activitatea sa multilaterală, rezultatele remarcabile, munca asiduă și cu dăruire a obținut un șir de distincții și premii: Premiul Uniunii Scriitorilor din Moldova pentru debut editorial (2001), Laureat al săptămânalului „Literatura și arta”, cu mici intermitențe (2007-2019), Ordinul „Gloria muncii” (2012), Diplomă de Onoare acordată de Ambasada Ucrainei în Republica Moldova pentru contribuția ponderabilă în popularizarea creației lui T.G. Șevcenko în Republica Moldova și consolidarea relațiilor de prietenie moldo-ucrainene (2014), Premiul „Relații culturale” al Uniunii Scriitorilor din Moldova (2016), titlul de „Cetățean de onoare al satelor Târnauca și Proboțești” (2016), Diplomă de Excelență acordată de Asociația Cadrelor Didactice de Etnie Română din regiunea Cernăuți (2018).

Ajuns la onorabila vârstă octogenară, dl Dumitru Apetri se poate considera un Om împlinit. Și-a păstrat nealterate alesele-i calități ce l-au caracterizat dintotdeauna: omenia, inteligența, modestia, echilibrul emoțional, corectitudinea și colegialitatea. Îi urez din tot sufletul mulți ani, cât mai buni, sănătate, inspirație și energie creatoare pentru a-și promova proiectele și multe bucurii, alături de oamenii dragi!

Dr., conf. cercet. Galina ANIȚOI